

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА МЛАДИ

Преамбула

Врз основа на

- Темелните вредности на Уставот на Република Македонија;
- Универзалната Декларација за човековите права и фундаменталните слободи, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права, Европската конвенција за заштита на човековите основни слободи и права, Европската социјална повелба, Европската културна конвенција, политиката на ООН, Европската Унија и Советот на Европа во доменот на младите,

нагласувајќи притоа дека Република Македонија се стреми кон јакнење на врските и интеграција со овие процеси и документите донесени на:

- Светската Конференција на министрите за млади и Светскиот младински форум во Португалија 1998, Европските конференции на министри за млади во 1990, 1995, и 1998 година и Европската конвенција за младинско информирање;
- Завршната декларација на Светската конференција на министрите за млади при Системот на ООН и согласно Акционата програма за млади по 2000 година;
- Препораките на Европската конвенција за учество на младите во локалниот и регионалниот живот;
- Белата книга за Европска младинска политика на Европската комисија;
- Европскиот младински пакт,
- Заклучоците од Лисабонскиот самит на Европската унија 2001 година, како и
- Декларацијата за заштита на правата на детето усвоена од страна на Собранието на Република Македонија 27.10.2004 година во која е зацртано: Со цел да се обезбеди максимална заштита на детето и надминување на се поприсутните девијантни појави, Собранието смета дека е неопходно да се донесе национална стратегија за младите,

а тргнувајќи од принципите на:

- солидарност и рамноправност;
- достоинство и еднакви односи кон и меѓу сите граѓани;
- градење на сопствениот лик врз основните права на слобода, правда и почитување на различноста.

притоа признавајќи дека

- младите претставуваат посебна социјална категорија која е основа за идниот развој на општеството.
- младинската стратегија е непобитно врзана за човечката димензија на Европските интеграции и претставува основа за градење на концептот на активен Европски граѓанин, не потценувајќи ја свеста на младите како актери на еден мирољубив, праведен и еднаков свет;
- индивидуата има централно место во сите општествени процеси и институции;

имајќи ги во предвид:

- процентот на младите во вкупната популација на Република Македонија;
- основната политика, бројот и значењето на едукативните институции и државните университети;

- бројот на младите лица во државните органи и единиците на локалната самоуправа и преставничките тела на локално и национално ниво;
- постоењето, функционирањето и доменот на делување на државните органи за младински прашања;
- асоцијативниот живот на младите, нивната желба за здружување, желба да се учествува во активностите на младинските здруженија без оглед на тоа дали се членови на истите или не; бројот, структурата и функционирањето на младинските здруженија на локално и национално ниво; континуитетот на нивното работење;
- заинтересираноста и односот на јавноста кон постоењето и работата на младинските здруженија;
- вклученоста на владиниот и невладиниот сектор во меѓународните младински иницијативи.

Поздравувајќи ја притоа пресудната улога на младите и младинските здруженија на граѓани во креирањето на оваа Стратегија,

Владата на Република Македонија, ја усвојува

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА МЛАДИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Младите луѓе се способни да преземаат одговорност за сопствениот живот и да решаваат за сите прашања кои ги засегаат, на сите нивоа. Развојот и јакнењето на цивилното општество, волонтерскиот и општествениот здруженија се неопходен чекор во промоцијата на одговорно граѓанство и гаранција за демократијата. На оваа способност треба да и се дозволи висинската изразна форма, во која младинскиот здруженија, како и активностите кои тие ги преземаат ја имаат централната улога.

1. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1.1. Согласно досегашната историска, социјална, политичка и етичка практика на македонското општество, а во отсуство на меѓународно призната дефиниција, под терминот млади во Република Македонија се подразбира посебна социо-економска категорија на население на возраст од 15 до 24 години која е особено ранлива на социо-економските промени во општеството, и која претставува основен ресурс за развој носејќи ја критичната мисла и порив за промени и иден напредок општеството.

1.2. Имајќи ги во предвид последиците од социо-економската криза во Република Македонија, која го оневозможува процесот на развој на една активна и одговорна индивидуа (пролонгирано време на едукација, неможност да се најде работа, неможност да се заснова семејство, економска зависност од родителите или немање на економска и оттука лична независност), секоја сериозна акција или програма за млади треба да ги земе во предвид и лицата од 24 до 30 години со цел ублажување или отстранување на пречките кои стојат пред нивниот развој како индивидуи и одговорни граѓани на Македонското општество.

1.3. Времетраењето на имплементацијата на оваа Стратегија ќе биде во период од 10 години од денот на нејзиното донесување.

2. МИСИЈА, ОПШТИ ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЈАТА

Националната стратегија за млади на Република Македонија се стреми кон подобрување на општата положба и задоволување на потребите и интересите на младите во земјата. Особено важен дел од стратешките определби на стратегијата претставува признавањето на улогата на младите во развојот на Република Македонија, како позитивна движечка сила и промотор на новите вредности на општеството и државата. Цели на стратегијата:

- Признавање на вредностите на младите како главен човечки потенцијал на Македонското општество кој контрибуира кон неговиот културен, економски и политички развој;
- Признавање и разбирање на потребите на младите и насочување на општествените ресурси кон задоволување на истите;
- Интеграција на младите во центарот на политичкиот, социјалниот, економскиот и културниот живот на Република Македонија и нивно признавање како витален елемент за иднината на општеството;
- Подготвување на младите за остварување на сопствените и целите на сопствената држава во едно компетитивно меѓународно опкружување;
- Афирмација на младите како позитивна сила за обнова и развој на општеството;
- Асистенција на младите во надминувањето на неизбежните тешкотии во периодот на адолесценцијата;
- Јакнење на моралните и духовните вредности на младите;
- Почитување на правата и слободите на младите како интегрален дел на корпусот човекови права и слободи, како темелна вредност на Македонското општество;
- Основни столбови на Младинската политика на Република Македонија треба да бидат еднаков и слободен пристап до и за сите, транспарентност и партиципација.

Младинската димензија мора да се земе во предвид при иницијалното формулирање на сите активности кои го дефинираат идниот политички, општествен и социјален развој на Република Македонија, вклучувајќи ја и оваа стратегија за млади. Оттука, националната стратегија за млади на Република Македонија ги дефинира следните приоритети за дејствување на државните институции и младинските здруженија на граѓани:

1. Социјален развој и социјална интеграција на младите преку квалитетно формално и неформално образование;
2. Економски развој на младите преку младинско претприемаштво;
3. Подобрување на квалитетот на живеење на младите луѓе;
4. Активно учество на младите луѓе во јавниот живот и процесите на донесување на одлуки на национално и локално ниво;

3. ОБРАЗОВАНИЕ

3.1. РЕФЕРЕНЦИ

1. Заклучоците на Лисабонскиот самит на ЕУ, 2001;
2. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015;
3. Стратегија за ЕУ Интеграции;
4. Национална стратегија за развој на информатичко општество;

3.2. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Социјален развој и социјална интеграција на младите преку квалитетно формално и неформално образование

3.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

3.3.1 Социјална интеграција на младите преку и во образовниот процес

Цели

1. Градење на активни, демократски ориентирани и одговорни граѓани на Република Македонија;
2. Промоција на етика на мирот, толеранција и соживот меѓу младите;
3. Елиминација на сегрегацијата на младите од различно социо-културно потекло во училиштата;
4. Промоција на неформалното образование во училиштата;

Стратегии

1. Воведување на континуирана и стандардизирана граѓанска едукација за младите, од основното до крајот на средното образование, еднаква за гимназиите и стручните училишта, со посебен осврт на граѓанските права, слободи и одговорности;
2. Отворање на училиштата за граѓанските програми на Здруженијата на граѓани;
3. Воведување програма за интеркултурна едукација на учениците и студентите, која ќе опфати:
 - воведување интегративни екстракурикуларни активности во етнички мешаните училишта;
 - меѓу-училишни размени на ученици и взаемни посети во рамките на воншколските активности на училиштата со посебен акцент на меѓуетничката соработка, опфатот на руралните средини и половата еднаквост на учесниците;
 - меѓу-училишни спортски активности и натпревари на меѓу-општинско и државно ниво, со посебен акцент на меѓуетничката соработка, опфатот на руралните средини и половата еднаквост на учесниците.
4. Воведување волонтерска пракса (работа) како дел од редовната настава во училиштата;
5. Програма за поддршка и стимулирање на стручното усовршување и промоцијата на талентираните млади, преку стипендирање и студентско сместување и стандард, можност за промоција и практична работа за време на студиите, избор за продолжување на студиите во земјата и во странство и нивно брзо вработување на соодветни работни места;
6. Организирање на општествениот живот, културни, спортски и социјални активности во ученичките и студентските домови;

3.3.2. Активно учество на младите во креирањето на образовниот процес

Цели

1. Инволвирање на учениците и студентите во процесот на донесување на одлуки;
2. Соработка со ученичките и студентските здруженија на граѓани

Стратегии

1. Зголемување на бројот на претставниците на учениците и студентите во училишните совети, консеквентно во факултетските и универзитетските совети и сенати;
2. Редовно информирање на учениците и студентите за тековното работење на нивната образовна установа и за општите образовни процеси, преку консултативни средби и други форми на взаемен дијалог и информирање;

3. Активно вклучување на младите, младинските и студентските здруженија на граѓани во развојот, имплементацијата и евалуацијата на Законите за ученички и студентски стандард;
4. Вклучување, на еднаква основа, на средношколските и студентските асоцијации во креирањето на локалната и државната образовна политика;
5. Финансиска поддршка за проектно работење на средношколските и студентските асоцијации;

3.3.3. Промовирање еднакви можности за образование на младите со цел поттикнување на нивниот личен или индивидуален развој

Цели

1. Целосна хоризонталната и вертикалната проодност на образовниот систем;
2. Користење на новите технологии со пристап до и користење на најнови информации;
3. Обезбедување еднакви услови за образование без оглед материјалниот статус, пол, етничкото потекло и место на живеење;
4. Реформа на образовниот процес за лицата со посебни потреби и нивна целосна интеграција во истиот.

Стратегии

1. Изработка на информативен и советодавен систем составен од професионален кадар, млади волонтери и информативни материјали, кој ќе ја олесни одлуката на младите за избор на повисокиот степен на образование;
2. Воведување механизми за опфат, советување и поддршка на деца и млади - ученици кои се на работ од или прерано го напуштиле образовниот систем, како и на деца и млади кои воопшто не влегле во процесот на образование;
3. Програми за повторно враќање во училиштата, дообука или преквалификација на оние млади кои истите ги напуштиле поради проблеми на адаптација, однесување, болести на зависност, рана бременост, религиозни или социјални причини, со почитување на разликите и целосна сензитивност кон потребите, интересите и традициите кај одделни заедници во Република Македонија;
4. Програма за поддршка преку пеер едукација и пеер волонтери на ученици кои се спречени да посетуваат училиште поради подолгорочно отсуство од здравствени причини;
5. Инфраструктурни зафати за отстранување на архитектонските и просторните бариери со цел еднаков пристап на младите со посебни потреби;
6. Ревидирање на критериумите за сместување во ученичките и студентските домови, со посебен акцент на младите од руралните средини, социјално загрозени семејства и млади од етничките заедници;
7. Унапредување на стандардите за достоинствен живот и услови за работа на студентските и ученичките домови;

3.3.4. Континуиран професионален развој на раководната, стручната и наставничката структура

Цели

1. Квалификуван наставен кадар со капацитет да одговори на потребите на учениците и студентите;
2. Поддршка за и унапредување на реформските зафати.

Стратегии

1. Обука на раководната, стручната и наставничката структура согласно реформите во образованието и во контекст на времето и потребите на децата и младите;
2. Воспоставување на мрежа на тренери за наставници и професори со цел унпаредување на реформските зафати;

3.3.5. Континуирана поддршка и примена на неформалното учење како комплементарно на формалното образование

1. Континуирана обука на младински лидери
2. Воведување на постојан универзитетски курс за младинска работа;
3. Признавање на стекнатите вештини и искуства во неформалното образование како дополнителни и официјални квалификации при барањето работа;
4. Сертификација на неформалното образование;
5. Јавна промоција и информирање на младите за видовите на програми и можностите кои ги нуди неформалното образование, особено на локално ниво;
6. Програма за финансирање на проекти на младински здруженија на граѓани од областа на неформалното образование;
7. Поттикнување на соработката помеѓу училиштата и младинските здруженија на граѓани со цел подобрување на квалитетот на екстракурикуларните програми и воншколските активности.

4. МЛАДИНСКО САМОВРАБОТУВАЊЕ, ПОДДРШКА ПРЕД ВРАБОТУВАЊЕ

4.1. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Економски развој преку зголемени можности за вработување и самовработување на младите луѓе

4.2. РЕФЕРЕНЦИ

1. Европски насоки за вработување
2. Економска програма на Владата на Република Македонија
3. Стратегија за Евроинтеграции на Република Македонија
4. Стратегија за намалување на сиромаштијата во Република Македонија.

4.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

4.3.1. Развој на младинско претприемаштво

Цели

1. Обука за мали и средни претпријатија и самовработување;
2. Развивање на реални и виртуелни компании во средните стручни училишта;
3. Воведување основи на претприемаштво како факултативен предмет или екстракурикуларна активност во гимназиите;
4. Зголемување на бројот на мали и средни претпријатија формирани и раководени од млади, особено во руралните средини;
5. Задолжителна обука на корисници на кредити и даночни олеснувања за мали и средни претпријатија.

Стратегии

1. Програма за систематска и континуирана обука и кредитирање преку приватниот сектор на млади луѓе кои имаат желба за отворање на мали и средни претпријатија, особено во аграрниот сектор;
2. Партнерство помеѓу државните органи, цивилното општество, образовните институции и приватниот сектор во областа на вработувањето на младите луѓе.
3. Даночни олеснувања за отворање на мали и средни претпријатија од страна на млади луѓе, особено во руралните средини.

4.3.2. Брза транзиција од образование во работен однос

Цели

1. Елиминирање на времето потребно за транзиција;

Стратегии

1. Формирање фонд за стипендирање и кредитирање на практичната обука на талентирани млади во соодветната област, со можност за редовно вработување во фирмата или институцијата која е давател на стипендијата-кредит и практичната обука;
2. Формирање на младинска берза на трудот како дел од берзата на трудот за целокупното население;
3. ВЕТ реформи;
4. Редовни истражувања на ефектите од функционалната поврзаност на ВЕТ системот и движењата на пазарот на работната сила.

4.3.3. Поголема конкурентност на младите на пазарот на работната сила

Цели

1. Ажурирање и транспарентна дистрибуција на информации за пазарот на трудот и потребата од работна сила во тој контекст;
2. До и пре-квалификација на млади кадри;
3. Обука на младите во претприемаштво, компјутерски вештини и странски јазици;
4. Специјализирана обука на млади од рурални средини и нивно субвенционирано вработување во аграрниот сектор;

Стратегии

1. Овозможување стручна и финансиска поддршка на младите и младинските здруженија на граѓани кои раководат со програми за обука и до/пре-квалификација на младите, учење на техники за барање на работа, доживотно учење и образование на возрасни;
2. Обезбедување адекватна и навремена информација за младите со цел да им ја олесни одлуката за нивната идна професионална ориентација
3. Програми за финансирање на проекти на младински здруженија на граѓани кои спроведуваат неформална едукација во сферата на младинското вработување, самовработување, и подобрување на работните вештини;
4. Стипендии и кредити на млади луѓе за нивно образование и доусовршување во земјата и странство

5. Програма за младинско информирање во сферата на вработувањето, пазарот на работна сила;
6. Одржлива соработка помеѓу програмите за самовработување, до и пре-квалификација на младите со потребите на пазарот на работна сила на локално ниво;
7. Формирање на групи на тренери кои ќе вршат редовна обука на персоналот на Младинските центри со цел унификација на програмите и размена на искуства и добри практики на ниво на државата.

5. КВАЛИТЕТ НА ЖИВЕЕЊЕ

5.1. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Подигнајќи омишлено ниво на квалитетот, стандардите и етичките вредности на живоите на младите во меситата во кои живеат

5.2. РЕФЕРЕНЦИ

1. Економска програма на Владата на Република Македонија;
2. Стратегија за Евроинтеграции на Република Македонија
3. Стратегија за намалување на сиромаштијата во Република Македонија.
4. Европска комисија: Бела книга на Европската младинска политика;
5. Европски младински пакт на ЕУ;
6. Рамковна спогодба за имплементација на Европската младинска карта;
7. Национална стратегија за развој на информатичко општество;
8. Стратегија за подигање на јавната свест за животната средина.

5.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

5.3.1. ОМАСОВУВАЊЕ НА СПОРТОТ И СПОРТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КАЈ МЛАДИТЕ

Цели

- подобрување на квалитетот на спортската инфраструктура;
- активна соработка помеѓу државните органи, училиштата и спортските здруженија;

Стратегии

1. Зафати во постоечката инфраструктура наменета за спортски активности на младата популација и нивните здруженија на локално ниво;
2. Вклучување на спортските здруженија на граѓани во изработката и имплементацијата на училишните програми за физичко воспитување;
3. Програма за спортски натпревари меѓу училиштата на државно ниво;
4. Задолжително вклучување на младинските спортски здруженија во Програмата за финансирање на спортот и поддршка на спортски здруженија и активности;
5. Обнова на спортските реквизити во училиштата.

5.3.2. АКТИВНО УЧЕСТВО НА МЛАДИТЕ ВО ГРИЖАТА ЗА, И ЗАШТИТАТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Цели

- зголемувањето на нивната грижа и акција за заштита на животната средина;

- Активен придонес на младите во нивната лична психо-физичка изградба и заштита на животната средина
- подигање на свеста на младите

Стратегии

1. Вклучување на младите во Програмите за едукација и подигање на свеста на населението;
2. дисеминација на информации и овозможување на активна партиципација на младите при креирањето на стратегија за заштита на животната средина;
3. надополнување на наставните програми во училиштата и факултетите со содржини и конкретни акции во смисла на проектни задолжителни активности од сферата на екологијата и заштитата на животната средина;
4. Програма за поддршка на проекти на еколошките здруженија на граѓани, ќе поддржи и еколошки проекти на младинските еколошки здруженија.
5. Воведување на екстракурукуларни активности во училиштата за заштита на природната средина.

5.3.3. СОЛИДАРНОСТ И ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ

Цели

- Високо ниво на солидарност, толеранција и еднакви можности и третман за сите млади луѓе.
- Креативно исполнување на слободното време на младите во корисни и социо-едукативни активности;
- развивање чувство на солидарност меѓу младите, особено кон оние на кои им е потребна специјална нега, како и кон помладите-децата, и постарите-возрасните генерации;
- креирање дух на самоверба, лидерство и верување дека преку личните способности може да се реализира сопствениот потенцијал во општеството;
- подигање на свеста за одговорностите и обврските кон семејството, другите луѓе и општеството, правата и слободите кои младите ги уживаат;

Стратегии

1. Обука за волонтерска работа за млади луѓе, во сите сфери на општественото живеење
2. Програми за волонтерска работа на младите луѓе како дел од формалниот образовен систем, согласно образовната програма на тие ученици / студенти (медицинари - болници; правници - судови и работа со малолетни деликвенти и сл.);
3. Програми за вклучување на млади луѓе како фасилитатори на проекти за млади и возрасни со економски или социјални проблеми: на тој начин се промовира принципот на солидарност и се промовира социо-културна размена и запознавање на различни социјални слоеви во општеството;
4. Усвојување на Закон за волонтерска работа кој ќе ги регулира правата, обврските и одговорностите на волонтерите во горенаведените програми;
5. Признавање на стекнатите сертификати и препораки за време на доброволната работа како основа за поголема конкурентност при барањето работа

5.3.4. МОБИЛНОСТ НА МЛАДИТЕ

Цели

- развивање сериозен, широк поглед и разбирање за светот, сопственото општество и различните културни вредности на луѓето;
- развивање свест и зрел поглед на поширокото европско опкружување и интеграција, базирана на взаемно почитување и разбирање, свест за заедничката европска култура и вредности;
- олеснување на економската положба на младите;
- овозможена финансиска, информативна и логистичка поддршка при патување во земјата и странство
- Пристап до низа бенефиции и институции во културната, рекреативната, спортската и социјалната сфера, како и соодветни олеснувања на лично осигурување, превоз и сместување, во случај на индивидуални и групни патувања, во и надвор од земјата.

Стратегии

1. Запознавање на младите луѓе и подигање на свеста за процесот на приближување кон ЕУ, како и нивно консултирање, како категорија на население која е најмногу погодена од денешната затвореност на земјата;
2. Вклучување на концептот на европски граѓанин и промоција на европските вредности како дел од екстракурикуларните активности на формалниот образовен систем.
3. Институционална поддршка за учество во, или организација на младински програми за размени, особено во областа на културата, кои целат кон интеракција на младите од пограничните области и соседните земји, со цел меѓусебно запознавање и разбирање;
4. Едукативни и културни размени на ученици и студенти од различни локални заедници со цел запознавање на различните културни вредности во земјата, негување на културните традиции, запознавање на нејзините знаменитости и учење на различните животни стилови
5. Фонд и програми за зголемена поддршка на непрофитните билатерални и мултилатерални проекти и младински размени кои:
 - придонесуваат кон остварувањето контакти на младите со различно културно потекло;
 - развиваат интеркултурна едукација;
 - програми на младински размени и присуство на младите на семинари, конференции и други видови средби од меѓународен и / или интеркултурен карактер;
6. Средства за поддршка преку сопствени кампањи, донации и грантови;
7. Буџет и програми за финансиска поддршка за проекти кои ќе овозможат:
 - еднаков пристап до сите информации од страна на младите;
 - користење на модерните средства на комуникација и новите технологии како средство за запознавање и учење на тугите вредности и култури;
8. Пристапување кон младинските, културните и едукативните програми на Европската Унија со цел директен пристап на институциите и здруженијата на граѓани кон младинските, образовните и културните програми и грантови на Унијата.
9. Вклучување на еден претставник на младите во составот на националната делегација на Република Македонија при Генералните собранија на УНЕСКО и ООН.
10. Учество на еден претставник на т.н. "неорганизирана младина" во работата на Европската конференција на министри за млади и спорт при Советот на Европа.
11. Пристапување кон потпишување на Рамковната спогодба за Европска младинска карта при Советот на Европа и имплементација на Младинската карта ЕУРО<26 во Македонија.

5.3.5. ОСАМОСТОЈУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ - ДОМУВАЊЕ

Цели

- елиминирање на состојбата на финансиска зависност, било од семејството, било од трета страна;

- осамостојување, развој на чувство за активно и самостојно креирање на својата финансиска независност;
- Олеснување на процесот на стекнување на сопствен дом за младите луѓе
- формирање на младите како одговорни потрошувачи;

Стратегии

1. Програма за советување на младите луѓе и младите брачни двојки за превземање на финансиски обврски за, и обезбедување на сопствен дом;
2. Програма за поддршка на младите при оформувањето на сопствен, пристоен дом за живеење и нивно поштедување од превземањето долгорочни финансиски обврски (наменско и поволно кредитирање), со посебен акцент на следните критериуми:
3. Промена на условите и олеснување на материјално-финансиските и легислативните услови за изнајмување стан, куќа кога се во прашање млади луѓе во образовниот процес, млади брачни двојки или самохрани млади родители;
4. Овозможување пристап до социјални станови и други форми на субвенционирано решавање на станбеното прашање на младите со ниски примања и млади со специјални потреби, при што месечниот надоместок за станарина да биде минимален;
5. Изградба на социјални станови наменети за купопродажба или изнајмување од страна на млади луѓе во образовниот процес, млади брачни двојки и самохрани млади родители, со поддршка и дотација од страна на државниот буџет.
6. Одобрување на повластени каматни стапки за кредити и одобрување кредити со повластени услови на отплата воопшто за млади луѓе во образовниот процес, млади брачни двојки и самохрани млади родители кои изнајмуваат или купуваат дом за живеење.
7. Програма за континуирана обука на персоналот на агенциите за недвижности со цел поголема свест за проблемите на младите и нивна трансформација во фасилитатори на пристапот на младите луѓе и младите брачни двојки кон изнајмен или сопствен дом.

5.3.6. ГРИЖА И ЗАШТИТА НА СЕМЕЈСТВОТО

Цели

- Институционална поддршка на семејството како основна клетка на социјализација на младите луѓе;
- Заштита на децата и младите од секаков деградирачки третман

Стратегии

1. Сеопфатно регулирање на правата и заштитата на децата и младите во семејството во рамките на Законите за семејство и наследување, преку вклучување на следните мерки:
 - подобрување на квалитетот на згрижувањето, издршката и воспитувањето на децата без родители или децата чии родители повеќе не живеат заедно;
 - советување и едукација за правата на децата и младите во семејството;
 - советување и едукација на згрижувачки семејства и нивна специјализација за прифаќање на одредени категории на деца.
2. Актуелизирање на процесот на деинституционализација на згрижувањето на деца и млади во насока на промоција и стимулирање на алтернативни форми на згрижување на деца без родители и родителска грижа, деца со нарушено поведение, деца со воспитно социјални проблеми и деца со посебни потреби;

3. Формирање мрежа на локални и национални канцеларии за советување кои треба да понудат помош за сите прашања врзани за правата, заштитата и правилниот развој на децата во рамките на семејството
4. Национална кампања за подигање на свеста и институционална заштита и ресоцијализација на децата и младите од секој вид на детска порнографија, сексуална злоупотреба, педофилија и трговија со деца и жени;
5. Изработка на програма за работа со деца и млади во домовите за деца без родители и домови за деца со воспитно социјални проблеми, домови за деца со нарушено поведение и домови за деца со посебни потреби, која ќе вклучи:
 - дефинирање на нов однос помеѓу воспитачите и штитениците;
 - нова наставна програма која ќе се насочи кон социјална кохезија и ре-интеграција во општеството;
 - следење и воведување на нови технологии;
 - пристап до сите информации за младите штитеници;
 - програми за поголема мобилност на младите штитеници со цел нивно културно и етичко созревање;
 - континуирана едукација на вработените во овие институции.

6. ЗДРАВСТВО И ПРЕВЕНЦИЈА

6.1. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Едукација на младите и промоција на здрави животни стилови

6.2. РЕФЕРЕНЦИ

1. Национална стратегија за превенција на ХИВ/СИДА;
2. Програма за заштита од ХИВ/СИДА поддржана од Глобалниот фонд;
3. Програма за имунизација на населението - Министерство за здравство;
4. Програма за здравствена заштита на населението - Министерство за здравство;
5. Стратегија за намалување на сиромаштијата;
6. Стратегија за реформи во образованието;

6.2. ЦЕЛИ

- широка едукација на децата и младите
- практикување на здрави животни стилови од страна на младите
- активно учество на младите во имплементацијата на здравствените и превентивните програми
- превенција на сексуално преносливи болести, особено едукација и превенција на сексуално преносливи инфекции, видови инфекции, начин на пренос, последици и превенција;
- заштита и почитување на личноста и нејзината интима

6.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

6.3.1. Широка едукација на децата и младите

Стратегии

1. Програма за редовно и целосно информирање на младите луѓе во училиштата и факултетите и невладините организации, како и преку средствата за јавно информирање со цел да им се укаже на тешките последици по здравјето од современите болести, како ХИВ-СИДА, состојбите во светот и кај нас и начинот на превенција од истите;

2. Програма за едукација на младите луѓе за личното здравје и хигиена, сексуално и репродуктивно здравје, превенција на дрога, алкохол и цигари, со цел намалување на ризиците по здравјето на младите преку учење и прифаќање на здрави животни стилови, грижа и нега на сопственото здравје;
3. Програма за подигање на свеста и едукација на младите луѓе за опасностите од конзумирањето дрога, алкохол и цигари;
4. Подигање на капацитетот и опсегот на делување на инспекцискиот надзор, Министерството за внатрешни работи, во однос на спроведувањето, контролата и казнувањето на конзумирањето алкохол од страна на малолетни лица;
5. Подигање на свеста и обука на наставничкиот кадар, педагозите и психолозите, и особено социјалните работници за решавање на проблемите од конзумирање дрога, алкохол и цигари помеѓу младите луѓе;
6. Воведување програми за ресоцијализација и интегрирање на младите луѓе кои имаат проблеми со алкохолот;
7. Зајакнување на мерките за контрола врз забраната за јавно рекламирање на цигарите и алкохолот, особено во продажните места;
8. Кампања за подигање на свеста на целокупното население за растечките проблеми на дрогата во Република Македонија
9. Промоција на здрави животни стилови за пополнување на слободното време на младите;
10. Инвестирање во ситем на перманентен, активен здравствен третман и рехабилитација на зависниците, како и нивна реинтеграција во општеството;
11. Посебна програма за опфат на децата и младите од Ромската заедница и младите од руракните средини во примарната здравствена заштита и програмата за имунизација на населението;
12. Финансиска поддршка на младинските здруженија на граѓани активни на полето на превенцијата и промоцијата здрави животни стилови.
13. Континуирана програма за зголемување на безбедноста во сообраќајот, со цел подигање на свеста на населението и особено на младите за последиците од несовесното вклучување во сообраќајот.

7. ПАРТИЦИПАЦИЈА НА МЛАДИТЕ

7.1. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Активно учество на младите во сите општествени и јавни процеси и процесите на донесување на одлуки.

7.2. РЕФЕРЕНЦИ

1. Стратегија за евроинтеграции на Република Македонија;
2. Економска програма на Владата на Република Македонија;
3. Бела книга на Европската младинска политика;
4. 11 индикатори за младинска политика на Совет на Европа;
5. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015;
6. Национална стратегија за развој на информатичко општество.

7.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

1. Поттикнување на младите активно да се вклучат во општеството;
2. Отстранување на сите пречки (административни, јаз на генерациите, недоверба, законски и сл.) за активна партиципација на младите во јавниот живот на земјата;
3. Воспоставување на канали за партиципација на младите луѓе и за изразување и усвојување на нивното мислење во административните органи на државата и локалната самоуправа;
4. Промоција на правото на младите да се здружуваат

5. Учество на младите во работата на државните органи и тела

Стратегии

1. Програма за широко запознавање и информирање на младите за нивните права, слободи и одговорности како индивидуи и граѓани, особено за нивното право на активно учество во процесите на донесување на одлуки и едукација на младите за вредностите и улогата на цивилното општество;
2. Вклучување на претставници на младите и младинските здруженија на граѓани во работата на сите владини и парламентарни тела и комисии, јавни установи и претпријатија кои во доменот на своето работење опфаќаат сфери на интерес на младата популација, преку развој на структури на ко-менаџмент базирани на принципот на заеднички консултации на национално и локално ниво, со цел инволвирање на младите и нивните форми на здружување во донесувањето на сите одлуки кои го засегаат, при тоа почитувајќи ги автономноста на здруженијата и прерогативите на јавните установи.

8. МЛАДИНСКО ИНФОРМИРАЊЕ

8.1. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Плурализам и еднакви можности во информирањето на младите

8.2. РЕФЕРЕНЦИ

- Стратегија за евроинтеграции на Република Македонија;
- Економска програма на Владата на Република Македонија;
- Бела книга на Европската младинска политика;
- 11 индикатори за младинска политика на Совет на Европа;
- Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015;

8.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

Цели

- право на неограничен пристап до слободна, независна, јасна, лесно пристаплива и квалитетна информација од интерес и потреба на младиот човек;
- Подобрување и заштита на имиџот на младите луѓе во медиумите
- Отвореност и транспарентност на државните и локалните институции
- Формирање на младински информативни сервиси
- Постојано унапредување на квалитетот и функционирањето на студентски и ученички библиотеки, функционирање, обнова, достапност и набавка на книжниот и учебниот фонд.

Стратегии

1. Изработка на програмски препораки за:
 - подобрување на имиџот и погледот врз младите луѓе кој медиумите денес го имаат;
 - следење на коректното користење на младите во рекламирањето;
 - обезбедување на учество на младите луѓе во креирањето на имиџот кој медиумите го претставуваат;
 - опфат на потребите и интересите на младите од руралните средини, маргинализираните групи млади и младите од етничките заедници (избегнување на елитизам во информирањето)

3. Програма за пристап до информации за активностите на, отвореност и транспарентност на државните и локалните органи на власта.
4. Формирање и поддршка за младински информативни сервиси во рамките на локалните младински центри со цел олеснување на пристапот до информации за слободни работни места, образовните, рекреативните и културните институции и установи, мобилност, обука, преквалификација и патувања, културно и спортско надградување.
5. Програми за помош и советување на сите млади кои се во невоља или побаруваат асистенција од било кој вид, како и за сите маргинализирани млади.

9. КУЛТУРА

9.1. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Активно учесиво на младите во културниот живот преку изразување на нивниот креативен потенцијал

9.2 РЕФЕРЕНЦИ

1. Стратегија за евроинтеграции на Република Македонија;
2. Бела книга на Европската младинска политика;
3. 11 индикатори за младинска политика на Совет на Европа;
4. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015;
5. Национална програма за културата за периодот 2004-2008 година;

9.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

Цели

- Поттикнување на младите да учествуваат во уметнички активности, претставувања на проекти како дел од нивната едукација, професија и слободно време;
- Поттикнување на креативните способности на младите во областа на културата;
- Запознавање на културните вредности на другите етнички заедници во Македонија; и
- Проширување на можностите за лично разбирање, надградување и вреднување на македонското, европското и светското културно наследство.

Стратегии

1. Поддршка на проекти кои содржат креативни активности, препознавање, развивање и промоција на таленти и уметнички потенцијали на младите и промовираат систем за рано откривање на талентирани млади луѓе и нивно насочување во уметничките професии;
2. Програма за јакнење на културата на толеранција меѓу младите;
3. Промоција на учество на средношколци и студенти во работата на културните институции;
4. Учество на младите и нивните здруженија во програмите за финансирање на институциите и здруженијата на граѓани од областа на културата.
5. Вклучување на младите, како индивидуи или членови на здруженија на граѓани, во следењето на имплементацијата и евалуацијата на националната културна политика
6. Воведување на систем за рано откривање на талентирани млади луѓе и нивно насочување во уметничките професии

10. ЛОКАЛНА МЛАДИНСКА РАБОТА

10.1. ДОЛГОРОЧНА ЦЕЛ

Активна партиципација на младите во политичкиот, социјалниот, економскиот и културниот живот на локалната заедница

10.2. РЕФЕРЕНЦИ

1. Закон за единиците на локална самоуправа
2. Стратегија за евроинтеграции на Република Македонија;
3. Бела книга на Европската младинска политика;
4. 11 индикатори за младинска политика на Совет на Европа;
5. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015;
6. Национална програма за културата за периодот 2004-2008 година;
7. Европска повелба за учество на младите во локалниот и регионалниот живот на заедницата.

10.3. ЦЕЛНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

Цели

- воспоставување на механизми за имплементација на локални младински стратегии;
- Поддршка на локални младински здруженија на граѓани

Стратегии

1. Прилагодување на Македонското законодавство кон одредбите од Европската повелба за учество на младите во локалниот и регионалниот живот на Европа.
2. Обука на општинската администрација за изработка на локални стратегии за млади, преку адаптација или модификација на оваа Стратегија, кон локалните потреби и интереси на младите, како и кон локалните развојни потреби и приоритети на општините
3. Воведување на тренинг програми за вработување, самовработување, отворање на мали и средни претпријатија на локално ниво со советувањата за вработување и избор на професија;
4. Програми на стипендирање и практична работа за студенти на локалните универзитети и факултети;
5. Локални програми за домувањето на младите луѓе: водење на политика во однос на видот и висината на изнајмувањето или купувањето на станови, изградбата;
6. Локални програми или кампањи за информирање, подигање на свеста, обука на младите луѓе и населението во однос на поддршката за волонтерска работа, промоцијата на солидарност, еднаквост, интеркултурна едукација и соработка;
7. Програми за опфат и реинтеграција на млади луѓе од маргинализираните групи, особено во рамките на активната политика за развој на руралните средини;
8. Информативни или тренинг програми за промоција на здрави животни стилови помеѓу младите луѓе особено во однос на сексуалната едукација, превенција на рана бременост, заштита од сексуално преносливи болести, борба против дрога, сообраќајни несреќи;
9. Програми за подигање на свеста, обука или конкретни акции во однос на заштита на човековата околина
10. Согласно културните потреби и обележја на заедницата, креирање на програми во форма на грантови, кредити, стипендии, курсеви за обука, културни и забавни активности во кои приоритет ќе имаат младите луѓе, како изложби, концерти, натпревари, семинари, тркалезни маси, екскурзии, студии и сл.

11. Поддршка, изградба, реконструкција и грижа за локалната спортска инфраструктура со посебен акцент на бесплатен и еднаков пристап на сите млади за нивно користење, организација на различни спортски активности, натпревари, поддршка за спортски друштва и организации;
12. Организација на програми за размена на млади луѓе со други локални заедници, како и програми за размена и соработка на млади луѓе со региони заедници од други земји;
13. Поддршка на асоцијативниот живот на младите преку поддршка на нивните организации од различни секторски буџетски ставки,
14. Програми за младинско информирање, како консолидација на младинските информативни сервиси, креирање на истражувачки центри за информирање и документирање, промоција на младински списанија, младински програми на радио и ТВ.
15. Програми за превенција на малолетничката деликвенција;
16. Креирање и поддршка на локалната инфраструктура која ќе им биде доделена на младинските организации;
17. Финансиска поддршка за локалните младински координативни претставнички тела, младински здруженија и младинските центри за неформална едукација.
18. Формирање на посебни координативни тела за соработка со младинските здруженија на граѓани со цел дизајнирање, следење и имплементација на различните локални програми за млади.

11. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА СТРАТЕГИЈАТА

11.1. Агенцијата за млади и спорт на Република Македонија и претставниците на младинските координативни асоцијации ја имаат примарната улога во имплементацијата на стратегијата за млади. Надлежен за толкување и периодична евалуација на Националната стратегија за млади е Националниот управувачки комитет.

11.2. Младинските форми на здружување работат на остварување на специфичните цели на младите кои се предмет на здружувањето и се автономни и независни од надворешни влијанија во своето работење, внесувајќи притоа нови идеи и приоди во политичката дебата и политичката агенда на државните институции кои ги тангираат младите;

Форми на заедничка координација и соработка

11.3. Агенцијата за млади и спорт на Република Македонија ќе формира национален управувачки комитет, составен од еднаков број на претставници на сите релевантни министерства кои задоволуваат младински потреби и претставници на младински здруженија, чија цел ќе биде:

- Консултации по однос на одредувањето основни правци и методи во дефинирањето и имплементацијата на системски интегрирани развојни стратегии и програми за младите;
- Изработка на акционен план за имплементација на стратегијата;
- Дефинирање на индикаторите за проценка на ефектите од Стратегијата;
- Консултација и изградба на предлози по однос на законската регулатива од доменот на оваа младинска политика;
- Стратегија на развој, јакнење и осамостојување на младинските здруженија и мрежи.

11.4. Агенцијата за млади и спорт ќе публикува редовен годишен Национален извештај за положбата на младите во Република Македонија, преку кој ќе се следат резултатите од севкупното делување за имплементацијата на оваа стратегија за млади, преку статистичките податоци за општата положба на младите во државата и истиот ќе служи како појдовна точка во оценувањето на успешноста на истата, како и проценка за приоритетите за идниот развоен период.

Локални младински координативни претставнички тела

11.5 Со цел координација, меѓусебна соработка и фокусирање на финансиската и материјалната интервенција, локалните здруженија кои работат со млади ќе пристапат кон формирање на локални младински координативни претставнички тела на младинските здруженија и нивните членови, кои:

- претставуваат доброволен форум за здруженија и групи на млади со цел размена на идеи, искуства и мислења и развој на локалната младинска политика, зависно потребите на локалната средина;
- ја поттикнуваат добрата практика и успешната работа на младите преку размена на информации и искуства;
- ги согледуваат потребите на младите во дадената локална средина и подготвуваат стратегија и акција за задоволување на тие потреби;
- подготвуваат и имплементираат заеднички програми и истражувања на младинско ниво;
- се стремат кон развивање на активната улога на младите во сопствената локална средина на сите нивоа на нивната партиципација;
- имаат активна соработка со локалните средини и основни училишта, а со цел развивање на воншколски образовни активности за младите;
- активно придонесуваат во развојот на локалната заедница севкупно.

Градење на капацитетите

11.6 Агенцијата за млади и спорт, во консултација со сите министерства и државни институции кои работат со млади и младинските здруженија на граѓани, ќе изработи акционен план за имплементација на сеопфатен систем на тренинг, со цел:

- развој на ефективни и одговорни младински лидери и тимови;
- развој и организација на здруженија, центри и клубови;
- курсеви за лидери на младински здруженија;
- тренинг за посебни вештини, како организација на проекти, менаџмент, финансирање, структурален развој на организацијата;
- курсеви за работа со млади наменети за државните службеници и социјалните работници кои работат со и за млади;
- интерактивни курсеви за јавни службеници и младински лидери во сферата на заедничката соработка и имплементација на оваа стратегија за млади;
- меѓународна соработка, партиципација во меѓународни организации и организација на проекти од меѓународен карактер и младински размени.

Координација

11.7 Координацијата на локалните стратегии или акциони планови за млади со националната стратегија треба да се базира на хоризонтално и вертикално поврзување и координација на сите засегнати актери преку:

- воспоставување на заеднички орган на сите локални тела на ко-менаџмент или службеници на локалните самоуправи кои работат со и за млади луѓе во рамките на Заедницата на Единици на локална самоуправа, со техничка асистенција на Агенцијата за млади и спорт;
- Воспоставување на континуирана соработка на Националниот Управувачки Комитет со Заедницата на единиците на локалната самоуправа на Република Македонија;

Скопје, 29.11.2005 г.